

pi hat, nyolc vagy tízórás hivatalos elfoglaltság mellett a magán-
gyakorlatra nem jut idő és nem lehet kifogás az sem, hogy a fize-
tések olyan alacsonyak, hogy megánrendeléssel kell a hiányt fe-
dezni. *A szakképzettség nem egy gyümölcsöző előjog, hanem köz-
érdeket szolgáló kötelesség.* Aki ennek nem tesz eleget, vagy az el-
lentétes nézeteket és cselekvést elnézésével támogatja, az a reak-
ciót szolgálja. A reakciót szolgálni pedig egyértelmű azzal, hogy
kiszolgáltatjuk a keservesen kivívott győzelmet és hiábavalóvá
tesszük az érte hozott óriási áldozatokat.

TALÁLKOZÁS A TÓNÁL

Irtó: Zogovics Radován

A négy brigád júniusi menete előtt, amely a hercegovinai ha-
tártól Boszanszka Krajina felé vezetett, a hűvös pirkadatok víz-
benfőtt bárányhúst ettünk. Ez volt a hetvenhatodik kenyérméltű
étkezésünk, hetvenhatodszor ettük a megszózott vagy sótalan húst
magában s már megszoktuk az ilyen étkezéseket. Mégis, ebben a
reggeliben csalódtunk. Ugy tűnt, hogy nem kaptuk meg mindazt,
amit reméltünk. Nem azért, mert nem kaptunk jó ételt, hanem
azért, mert nem olyan reggelit kaptunk, amely méltó egy ilyen
készülődéssel és türelmetlenséggel teli reggelhez, amikor hosszú
és ismeretlen útra indulunk, amikor egyesül négy brigád és elin-
dul új tájak felé, új ütközetekbe és eseményekbe. Ez a reggel
eszünkbe juttatta gyermekkori emlékeinket, szokásainkat, ünne-
pélyes nyugtalanságunkat. Elszomorított bennünket, pedig kemény
emberek voltunk; elszomorított bennünket akár a gyermekeket,
akik nyugtalanul alszanak az ünnep előestéjén.

Egy-egy darab vízbenfőtt bárányhúst reggeliztünk és meg-
kezdtük a közel négy hétig tartó menetet. Egész nap meneteltünk,
vittük magunkkal a kenyértarisznyákat, puskákat és golyószóro-
kat, húztuk magunk után az élelemrakományt, úztuk a megrjadt,
nevetséges nyájakat, cipeltük a nehéz hordágyakat, amelyeken
sebesültek feküdtek. Siettünk, ahogy a túlterhelt emberek sietnek,
időről-időre meg-megállva — egész nap pihenés nélkül. Áthalat-
tunk két hegyen; a völgyből mint elérhetetlen magasságokra te-
kintettünk a csúcsokra, amelyeken keresztül utaink vezettek. Volt
amikor mint az orvul támadó golyója, pillanatokra erőt vett raj-
tunk a fáradtság és a tehetetlenség. Mégis este, amikor megszáll-
tunk közvetlenül Kalinovik előtt, amikor marhasültet vacsoráztam
és a páfrányágyon kinyújtottam fáradt végtagjaimat, — éreztem,
hogy a lelkem gazdagabb, mint tegnap volt, s úgy tűnt, hogy csak
azért feküdtem a hátamra, hogy ez az új gazdagság szabadon
nöthessen mellemben.

A harc, ha egyszer mozgósítja az ember szívét, soha többé
nem hagyja nyugton. Szüntelenül dolgozik körülöttünk, bennünk,
úgy ahogy a patak fáradhatatlanul dolgozik az erdőben, a fa tör-
zse körül és benne. Ha kifárasztja valamelyik idegünket vagy sejt-
ünket, újakat ébreszt fel, hogy éljenek, élményeket gyűjtsenek
gazdagítsák lelkünket. Ha elvesz tőlünk kedves, megbízható em-
bereket, küld újakat, ünnepeket rendez: váratlan találkozásokat,
emberek váratlan felfedezését — a menetben és a rohamban, a

rejtekhelyen vagy a tűz mellett, a kondérmál vagy a megtisztított és megkent fuskacsó mellett, amely ragvog a napon, mint a lányok olajjal bekent hajtfürtjei... Ma felfedeztem, hogy a jávorfák zöld, csillogó mohabundát viselnek; az a kis zöldzab mező a hegy alatt pedig ködcsíkra hasonlít; amikor a legmagasabb hegyekre másztunk, felvonulásunk, a megterhelt lovak, a bárányok és a marhák a magas fűben, a tehenek, amelyek bögnek azért, mert utaznak, vagy mert elvesztették boriaikat, mindez a régi hegymászásokra, gyermekkorom nagy örömeire emlékeztetett.

A harc vonta meg tőlem a Prica Ognjenemmel való újabb találkozásomat, amelyben szilárdan hittem attól a naptól kezdve, amikor először markoltam meg a puskát, — s sűrűn úgy tűnik, hogy Zágrába soha többé nem kíváncsozom, mert számomra Zágráb, zrinjeváci platánjaival és könyvesboltjaival együtt — Prica Ognient jelentette. A harc elvette tőlem a Vukovics Radovánnal való találkozást, amelyre öt esztendeig, amíg Vukovics börtönben volt, vártam, — s a mitrovicai börtön néha pillanatokra nem olyan utálatos, mint egykor, s azt hiszem, hogy holnap, ha szabadok leszünk — elmegyek megtekinteni: ott láttam utoljára Vukovicot. Azonban a harc ma meglepett egy váratlan, csak harcban előforduló találkozással. Egy bajtársal találkoztam, akit öt esztendeje nem láttam és úgyszólván le is mondtam róla. Először vele együtt tartóztattak le, nála aludtam, ha nem mertem egyedül maradni itt-újj bánatommal: miatta az oldal közepén félbeszakítottam az olvasást, hogy elfussak hozzá és megosszak vele egy kedves strófát vagy mondatot.

Öt esztendeje annak, hogy kikísértem spanyolországi útjára. Úde tavaszi reggel volt, a pályaudvar morajlott, mint a folyó, amely kiöntött a fűzesbe. Jöttek a harmatos vonatok és a búzakalászkok illatát hozták magukkal. A gyorsvonat indulásra készen állt. Mozdonya rázkódott a sineken, hangos gőzkarikákat engedett ki; csillogott a napon, mintha nagy zsircsepek gurultak volna le róla. A nép hangyabolyként mozgott a vonat körül, állt a szerelvényen, beszállt a kocsikba, kiszállt, mint a hangyák, amelyek egy hosszúkás d'ót készülnék elindítani. Bajtársam az ajtó félfájára támaszkodva állt egy harmadosztályú kocsii ajtajában. előtte voltam én és a felesége. A szűk, fűzöld ruhába öltözött kis asszony hátrahajtotta szőke bozontos haját: az asszony férje arcába nézett, sirt, mint aki nem bízik magában és az emberekben. Bajtársam átnézett felettünk, egy kicsit távol volt, kíváncsian mosolygott — bizonyára az útra gondolt, a bánatra, amely vár rá, a harcra, melynek puszkaporszagát már érezte.

A vonat elindult. Maga után hagyta az üres utat, mintha fiatal erdőt taposott volna le és sokszáz leveles ágat vonszolna maga után. Bajtársam felesége mozdulatlanul maradt a helyén, semmivel sem erősebben, mint előtte. Amikor a vonat elbújt a gyár vörös kerítése mögé, az asszony — aktáit szárító tisztviselő mozdulatával — selyemzsebkendővel összeszedte könnyeit az arcán, kis cipőjére nézett, megigazította a fej hátrahajtása folytán alig észrevehetően összeráncolódott zöld ruhát, — s elindult hazafelé. Utközben nem szólt hozzám egy szót sem. Rámnézett és tekintete azt mondta, hogy elküldtem a férjézt oda, ahova én nem mertem és nem akartam elmenni. Multak azután a hónapok és az évek, bajtársam felesége dicsekedett első spanyolországi leveleivel, aztán kibékült gazdag apjával — s végül újra férjhezment.

Bajtársam a szeretett spanyol brigádok, lelkesedéseink és elkésé-
redeseink részévé, végül egy tábor foglyává vált a számomra.

S találkoztam vele a négy brigád menetének első napján, am-
kor azok egybefolytak, mint a patakok a Szutjeszkába. Kijü-
tottunk a Zelengora legmagasabb fennsíkjára. Fenyvesek félköré-
ben feküdt a sima rét, a réten tó volt. Az egyik brigád pihent előt-
tünk. lovai a tó mellett legeltek, tüzei füstöltek az erdőben, amely-
nek széléről lovon egy partizán rohant velünk szembe. A nyereg-
re a fehér katonai kulacsok nagy fürtjélt akasztotta, amelyek ösz-
szeültöttek és csörömpöltek. E furcsa lovas mögött magas fiatal-
ember haladt jugoszláv tisztizubbonyban és rövid német csizmá-
ban. Amikor a lovas elszárguldott mellettem, a tisztizubbonyos
ember néhány lépésmnyire közelített meg. Biztos, nehéz járása volt,
kezével és vállával csak annyi mozdulatot csinált, amennyire fel-
tétlenül szükség volt. Sötét, enyhén hajlott bajusza volt, mintha
tréfát akarna űzni velem. Felismertem a szeméről.

Utána elkísért a tó mellé. A fűben jártunk, közvetlenül a víz
mellé. Egy fehér ló ivott a tóból, árnyéka a vízre esett és meg-
kisebbedve hullámzott alatta. A fű zöldre ringott a víz tükrében.
Ugy tűnt, mintha a víz felülete, a partnál, két egyenlő részre osz-
taná és összekötné a fű szálait s az egyik részük lefelé, a tó felé,
a másik pedig felfelé, a felhők felé nőne. Egyetemi bajtársam mel-
lettem haladt, időről-időre rámnézett, mintha azt vizsgálná, hogy
tényleg én vagyok-e. Nevetett és bajuszát simogatta, mihelyt ész-
revette, hogy én mosolyogva figyelem. Erőtelenesen nevetett — ba-
jusza kócos lett a nevetéstől! Balkarián, amelyet a vállamra he-
lyezett, brigádparancsnokhelyettesj jelzés volt. Elbeszélte, hogyan
került francia táborból egy német gyárba, hogyan szökött meg
Németországból, beszélt a mácsvai és sumadjai harcokról. Mesélt,
pedig én már hallottam mindezt, csak azt nem tudtam, hogy az a
spanyol önkéntes, akinek hőstetteiről a szerb partizánok meséltek,
— ő volt.

Mellettem lépked és jobbkezevel a vállára akasztott német
géppuskára támaszkodva mesél, — egy ember, aki abban a pillá-
natban ment spanyol önkéntesnek, amikor érezni lehetett, hogy ő,
akit kifárasztott a szegénysorban való iskolázás és a munkanél-
küliség, akit megzavart egy olyan lánnyal való házasság, aki nem
szokta meg és nem vállalta a nélkülözést, lassanként fejlődésében
és határozottságában, a párt mögött marad. Akkor ment el, am-
kor szükség volt arra, hogy összeszedje minden erejét és bátor-
ságát, hogy még egy fokkal feliebb emelkedjen, a párthoz. Ekkor
egyenletlen, bizonytalan volt a lépése, lábai gyorsan váltakoztak,
néhány rövid, ideges lépés után egy nagyobbat lépett, talán így
kereste állandó, egyenletes járását. Ekkor sokat és gyorsan be-
szélt, szavaiban bizonytalan volt, érezte, hogy még nem merítette
ki mindazt, amit ki akart meríteni. Ritkán, a szemüvege mög-
ve reitve nevetett, s nevetése szakadozott volt, hol fukar, hol pedig
feltartózkodhatatlan, mint a görbe polcraól lehulló üvegek, amelyek
összetörnek.

Amikor a tó végénél voltunk, elhajlott az utunk, hogy meg-
kerüljük a fűben lévő kis öblöt. Bajtársam erősebben szorította
vállamat, mintha visszatartana és őrizze a víztől. Egyenesen a
szemembe nézett és elmondotta, hogy szülőhelyére kérte magát,
ahol a csetnikék megtizedelték a partizánokat és a párttagokat és
ahol most is üzik őket, mint a vadakat, a megszállók pedig lirá-

ban és büzakenyérben fizetik ki nekik a vér- és napidíjat. Lassan mély hangon beszélt, szüneteket tartott, válogatta szavait, rakosgatta őket, miközben igyekezett tudása és nyelve tartalékából nem felhasználni egyetlen felesleges szót sem, igyekezett, hogy egyet se dobjon vagy törjön el, amikor hosszú, nyugodt mondatokba illeszti őket. Amikor elmondtam neki, hogy felesége — szürke bundában, miután újra férjhezment — egy bolti pulton ülő angramacskára hasonlított, kékes szeme mosolyra gyúlt, megpördölte bajuszát, mintha akadályozná a nevetésben, aztán őszintén nevetni kezdett olyan kacajjal, amit semmi nem tudott legyőzni. Egy kedves szitkot mondott nekem és erőteljes kezével szilárdan magáhozölelt.

Ismét elindultunk -- ő megy, beszél, nevet, ahogyan ezt azok az emberek teszik, akik megtalálták a járásukat, beszédüket és kacajukat, hitüket és szívüket — önmagukat. Keze visz, mint a tavaszi szél, amikor hátunkat taszítja. Előttünk áll, vagy jön felénk a tó mentén két fenyőfa, az erdőtől elválva, mint két lány, aki sétálni megy. A tó mellett a fűbe esett fehér bársonyos fa fekszik, kezével a feje felett, s a keze esés közben eltört: a fehér ujjak szétszóródtak a réten. Ez a fa egykor a tó szélén állott; a tavaszról elragadtatva, a harmattól részegen, extázisban feje fölé emelte ágait Vihar keletkezett és a fa a tómenti fűbe zuhant s összetört az erőtől és az elragadtatástól. Így hajolt meg ez a karcsú fa a tó előtt: szépsége előtt egészen a földig, a víz kék tükréig hajtotta magát. Szerencsésen halt meg. Odaadott mindent, a fehér körméig, a szépségnek és a tónak, a fűeknek, az elragadtatásnak, a viharoknak, az életnek!

Fordította GVOZDEN ANDRÁS

TALLÓZÁS

Irta: Lőrinc Péter

Valamikor a Hid ilyen rovatcím alatt szedte izekre, boncolta és bírálta el a fasiszta és fasisztabarát magyar sajtó cikkeit. A fasiszta magyar sajtó eltűnt a Vaidaságból és nem sokáig veri a nagy dobot verébfogás céljából a Zágrebi Magyar Újság sem. A sajtó eltűnt, de egyes szövegei még itt-ott visszacsengenek és kísértének a múltból, mert — nem kitérülhetnek, de még egyelőre nem — kitérültem — bejörögzödték sokszor jóakaratu és becsületes magyarok agyába is, akiknek száján kibukkan néha a régen és sokszor hallott — olvasott szó, anélkül, hogy tudnák kiknek szava — betűje és mi értelemben tolakodik láthatlanul, elbírálatlanul ajkukra.

Vannak talán, akik úgy gondolják, nem kellene hírharangot verni hibájuknak. Ne bíráljuk, ne üssük, de inkább szeressük egymást mi, árva magyarok. Hallottam is ilyen hangú felszólalást a Front magyar igazgatójának összejövetelén egyik bánáti városban. Ne üssük egymást, inkább hársítsuk el együtt közösen a mások ütéseit. Talán vannak is hibáink, elég ha mások róják fel, mi magunk legyünk egymást szerető, féltő-védő családtagok.

Hol itt a tallózó, a gyomtáló gereblye? Ami igazán, ami egyedül védi meg a féltett gyenge családi vetést a gyomtól, ártól, kártevő hibától? Épen mert szeretjük egymást, épen mert szeretjük népünket, azért bírál-